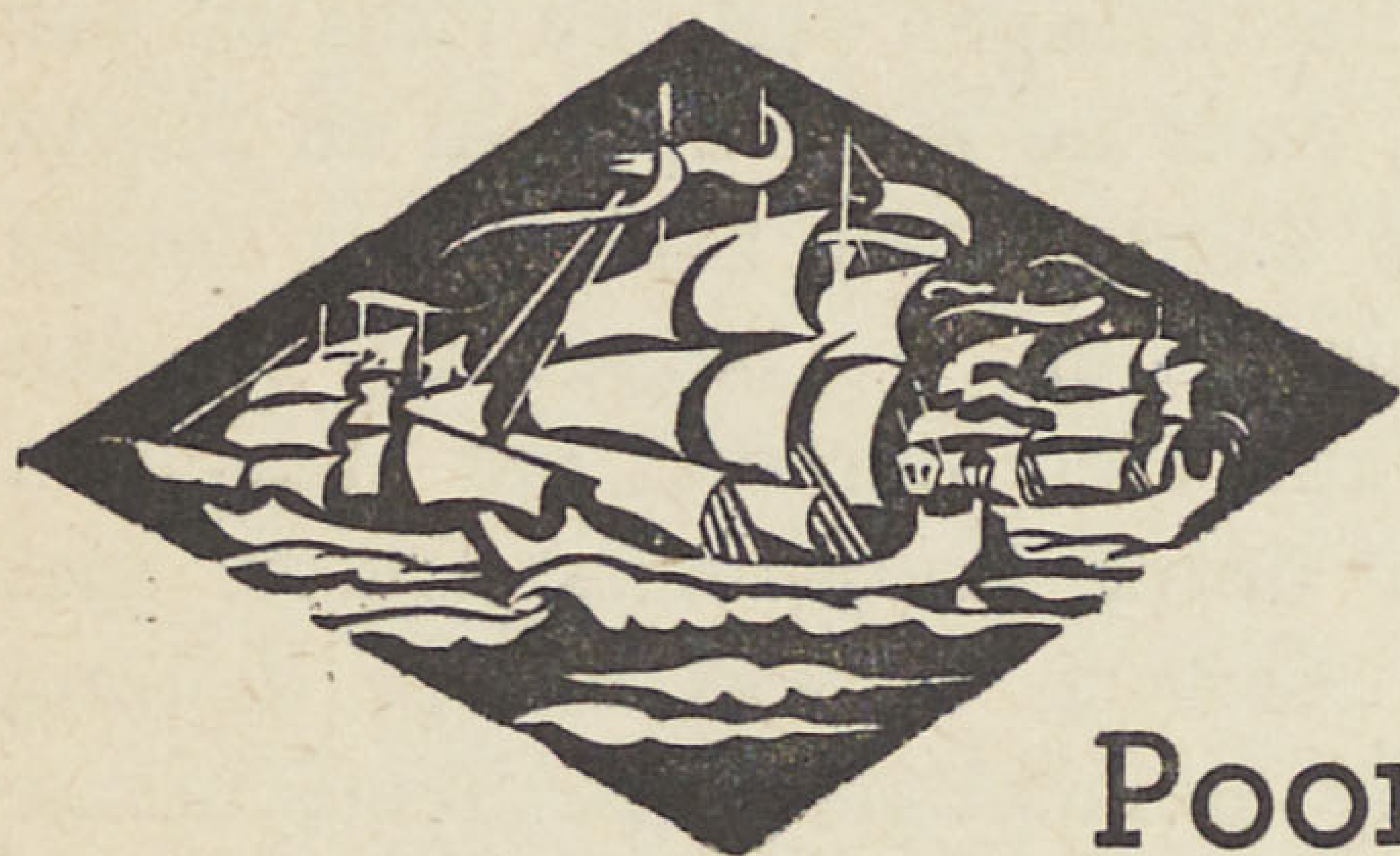
4e JAARGANG No. 12 15 ZOMERMAAND 1940

ONTWAKEND VOLK

MAANDBLAD VOOR DE VORMING VAN DEN NEDERLANDSCHEN GEEST

OPSTELRAAD: MALIEBAAN 35, UTRECHT
UITGAVE: NENASU — POSTBUS 2 — LEIDEN
INSCHRIJFGELD: f 1.50 PER JAAR (f 0.75 PER HALF JAAR)
POSTREKENING 207915 (TEN NAME VAN „VOLK EN VADERLAND")

Poort van den Dood

Klaag niet. De poort, die menschen noodlot wanen
scheidt Zien van Zijn, maar deert het wezen niet
van wie hier slechts zijn schaduw achterliet —
klaag niet aan deze poort voor veteranen.

Wie steeds dit leven — niet om wat hij won —
geestdriftig liefhad als in jongelingsjaren
en zich niet op het kleine blind bleef staren,
maar 't leven ruim als ééuwig voelen kon —

hij wordt niet door de poort van ons gescheiden,
zijn hart blijft zonlicht op de oude vaan,
zijn lach leeft òm ons, in ons, waar wij gaan
en waar wij 't éêne Dietschland voorbereiden.

GEORGE KETTMANN Jr.

Wie wind zaait zal storm oogsten

De Lage Landen omstreeks 1500. De algemeene, in deze streken nog vrijwel onomstreden, godsdienst was de Roomsche. Toch waren de geesten al niet meer heelemaal rustig; heerschte reeds hier en daar onrust over de misdragingen en het algemeene optreden van vele priesters, de handelingen van den Paus en van meerdere hooge kerkvorsten, over de jacht op geld en macht door de kerk. Binnenskamers werden deze zaken door steeds meerderen — en niet de slechtsten — besproken en dan meestal in veroordeelenden zin. Het optreden der Hussieten en de bloedige vervolgingen dezer hervormers waren niet onopgemerkt voorbijgegaan. Kortom, er was eenige deining onder de volgelingen der nog almachtige, alleenheerschende kerk; de geesten werden, mede door het verkeerde optreden en den machtswellust van de kerkelijke overheden, geleidelijk rijp gemaakt voor de komende veranderingen. Vooral was dit het geval met zeer velen der beste aanhangers, die het wèl meenden met godsdienst en kerk. Zij, ernstig geloovig, zagen met diep leedwezen, dat langzaam wies tot weerzin, het geestelijke verval van kerk en dienaren aan. Zij groeiden, onbewust vooralsnog, naar de komende, groote verandering toe — naar de Hervorming. Uiterlijk echter stond de Roomsche kerk nog oppermachtig in de wereld, beheerschte zij nog alom de geesten. Nog waagde, na Johannes Hus en enkele anderen, niemand het haar macht te weerstreven, nog leek het groote gebouw stevig en onaangetast. Nog zou het voor misdadige dwaasheid zijn uitgekreten, indien iemand het gewaagd zou hebben te voorspellen, dat zware stormen op handen waren en dat daarbij de vermolming der fundamenten en de voosheid der muren van dat pralende, schitterende bouwwerk duidelijk aan den dag zouden treden. Nog leek het ongehoord en onmogelijk, dat weldra velen der beste en ernstigste priesters en ettelijke geloovige aanhangers afvallig zouden worden niet alleen, maar zelfs die machtige kerkorganisatie tot den dood

toe zouden bestrijden. Nog bleek niets daarvan naar buiten. Slechts voor den zeer opmerkzamen beschouwer waren teekenen te bespeuren, die wezen op den weldra opstekenden storm. Doch de machthebbers in en buiten de kerk waren doof voor de teekenen des tijds, zij zetten hun lichtzinnig en onverantwoordelijk bedrijf onverstoorbaar voort, overtuigd als zij waren, dat niemand hun macht zou kunnen of durven aantasten. Zij gevoelden zich oppermachtig; het volk, dat zij meerendeels in het diepst van hun hart verachtten, was immers dom en onmachtig, dus ook gedwee en onderdanig. Neen, zoo meenden zij, indien zij den toestand al eens overdachten, er was niets en niemand, die het zou durven bestaan tegen de kerk en haar aanhang in opstand te komen.

En mocht er al zoo'n vermetele komen, wat nood, in een oogwenk zouden zij hem immers vermorzelen. Neen, er wàs geen gevaar! Dus gingen zij door met hun lichtzinnig en onverantwoordelijk spel, zij gingen voort met wind te zaaien, waar straks storm voor zou worden geoogst.

Natuurlijk kwam het onvermijdelijke; de vermetele stond op, die het waagde als eenling in verzet te komen tegen de almacht van de kerk.

De onbekende monnik Maarten Luther verscheen ten tooneele. Hij bleek de man te zijn met den onverzettelijken wil, de taaie, niet te breken geestkracht en het onwankelbare geloof, wiens optreden een (in den aanvang geestelijken), storm deed opsteken over Europa zoo hevig, dat de fundamenten der Roomsche kerk gingen kraken, dat de muren scheurden en op vele plaatsen zelfs instortten. Hij bracht haar een slag toe zoo krachtig als zij nog nooit had ontvangen, een slag, waarvan de gevolgen nog heden onverzwakt voortbestaan.

Van den weeromstuit onderging de kerk zelve echter een zuivering en vernieuwing, waaruit zij nieuwe kracht putte en welke oorzaak was, dat de storm haar niet geheel wegvaagde.

De contra-reformatie schonk de kerk inderdaad nieuw leven, zoodat zij in staat was althans een gedeelte van het verloren terrein te herwinnen.

In den aanvang droeg de stormloop inderdaad een geestelijk karakter, doch door de belustheid der kerk en haar dienaren op het behoud van de wereldlijke macht en invloed (toen-

malige verschijningsvorm voor wat nu het politieke katholicisme is) nam de strijd weldra andere vormen aan. Wat eerst een geestelijke bestrijding van het nieuwe was, ontaardde aldra in een vervolging van lijf en goed van de aanhangers der nieuwe leer, toenmaals ketters genaamd.

Welk een gelijkenis met de bestrijding, die wij ondervinden: in het begin werkelijk ernstig gemeende pogingen om onze beginselen te weerleggen, ook wel door ze belachelijk te maken, maar toch alles nog tamelijk gemoedelijk. Maar hoe is geleidelijk ook deze bestrijding ontaard en verworden tot een hatelijke persoonlijke bestrijding, tot belastering van allen, die deze nieuwe leer aanhangen, tot beschamende verdachtmakingen.

Zooals gezegd, er brak een vervolging tegen de aanhangers van het nieuwe los zóó fel, zóó wreed en zoo zonder mededoogen, als de wereld maar zelden eerder had aanschouwd. Men zou welhaast tot de eerste dagen van het Christendom moeten teruggaan om een gelijke felheid in de bestrijding van „het nieuwe" te vinden.

Ook in onze streken heerschte alras de Inquisitie oppermachtig, ook hier werden de geesten der menschen onderzocht of zij wel zuiver in de leer waren (tegenwoordig heet het: of zij wel betrouwbaar geacht kunnen worden) en wee degenen, die bleken aanhangers van de nieuwe leer te zijn of daarvan maar verdacht werden. Vervolgingen zonder tal werden ingesteld, ontelbaar velen werden gemarteld en vermoord. Het waren natuurlijk de sterken, de geest- en geloofskrachtigen, de allerflinksten, zij die tot den dood toe konden volhouden, die als slachtoffers dezer harde vervolgingen vielen.

Hier dient te worden gezegd, dat lang niet allen, die de oude kerk trouw bleven, het met dit optreden eens waren. De besten onder hen konden zich geenszins met de tallooze vervolgingen vereenigen, verzetten zich ertegen, en hielpen zelfs vaak de „ketters" te ontkomen. Hierdoor werden zij zelf dikwijls tot verdachten en vervolgden. Zoo kwam het ook, dat later, in de worsteling tegen Spanje, niet weinigen, die toch goed Roomsch waren gebleven, de zaak van den opstand ten volle steunden.

De zwakkeren bogen het hoofd onder den razenden storm (hoe zal het straks gaan, als ook over ons de storm in volle

hevigheid losbreekt?); de beste zonen en dochters (want ook vrouwen deden mee en werden niet ontzien) vielen als slachtoffer, als helden en heldinnen voor hun overtuiging.

Meer nog ontvluchtten huis en hof om de wachtende folteringen en den dood te ontgaan. De op macht en wereldlijken invloed beluste Kerkelijke overheden (het politieke katholicisme) zaaide ditmaal storm om straks een orkaan te oogsten!

De vluchtelingen gingen naar het buitenland of vereenigden zich hier te lande in groepen: de Watergeuzen en de Boschgeuzen ontstonden. Hun doel was wraak te nemen op hun vervolgers. Dat het daarbij ruw toeging, dat deze gevluchten zonder mededoogen waren voor hun tegenstanders is zeker. Hun gevoelens waren zeker niet zeer Christelijk, menschelijk te begrijpen waren ze wel als men nagaat, wat die Geuzen zelf of in hun naaste omgeving hadden te lijden gehad van het hen vervolgende, evenzeer meedoogenlooze, gezag. En dit gezag was voor hen de Kerk. Want mocht dan al de wereldlijke overheid de vonnissen uitspreken en uitvoeren, de Kerk vertegenwoordigd door op macht beluste dienaren — de goeden niet te na gesproken — was de werkelijke, onverzoenlijke vervolgster. Wederom was een strijd ingezet op geestelijk gebied, begonnen om de in de Kerk ingeslopen misbruiken te doen verdwijnen, door de machthebbers omgevormd tot een strijd, die tenslotte om de wereldlijke macht ging, maar natuurlijk werd hij gevoerd onder het mom van „bescherming van den Godsdienst".

Bij de meerderheid der aanhangers van de Nieuwe Leer bleef evenwel het geestelijk element op den voorgrond staan. En daardoor, door hun geloof in hun Beginsel, waren zij onoverwinnelijk.

De storm mocht razen, de strijd mocht lang, hard, wreed en onverbiddelijk zijn, ook toen bleek wederom, dat de nieuwe geest niet tegen te houden was, omdat hij — ontdaan van alle uitwassen en overdrijvingen — in de kern naar iets beters, iets hoogers leerde streven, de menschheid geestelijk wilde opheffen, omdat de strijders vochten voor een geestelijke verheffing, moesten zij het winnen van hen, wien het uiteindelijk was te doen om het behoud van macht en invloed.

Zoovele malen wijst de geschiedenis der menschheid strijd

aan van nieuwe opvattingen, verzet tegen het reeds lang bestaande. Steeds weer zijn de aanhangers der nieuwe geestelijke stroomingen (op kerkelijk en op wereldlijk gebied) uitgekreten voor staats- of godsdienstgevaarlijk, voor opstandelingen en ketters; steeds gevoelden de verdedigers van het bestaande, (die tenslotte altijd vochten voor het behoud van hun macht, invloed en geld), zich de paladijnen van recht, menschelijkheid, den waren Godsdienst, beschaving en vrijheid.

Doch immer is gebleken, dat geen macht, hoe groot ook, bestand is tegen den nieuwen wordenden geest (mits deze zuiver en in zich zelf goed is, opwaarts streeft), wijl deze nieuwe geest noodig is in het wereldbestel om de menschheid telkenmale een trapje hooger te brengen.

Dit geldt onverzwakt voor onzen tijd en voor onzen strijd, omdat ook deze goed is, zuiver en onzelfzuchtig, omdat ook wij beoogen ons volk geestelijk en maatschappelijk op een hooger plan te brengen.

Doch ook — weer vechten de bezitters van macht en invloed om den bestaanden toestand te behouden, weer noemen zij zich de verdedigers van het recht, de vrijheid en de beschaving en van al wat goed en edel is, weer worden de aanhangers van het Komende verdacht gemaakt, geplaagd, gesard, gebroodroofd en uit hun ambten ontzet. Weer schrikt men voor geen onrecht terug om „het" recht te handhaven, weer slaat men de vrijheid in kluisters in naam van de vrijheid, weer zijn wij (de vervolgden) slechte burgers en landverraders, weer noemen de machthebbers zich de beschermers van geloof en beschaving, weer is het oude, het verwordene en vermolmde het eenige goede, weer is het nieuwe een uitvinding van den Booze. Maar ook: weer zaait men wind om straks onverbiddelijk storm oogsten.

Reeds tevoren heeft de Geschiedenis uitgemaakt, dat deze machthebbers ook nu strijden voor een verloren zaak.

De geestelijke vernieuwing, waarvoor wij strijden en die noodig is om de menschheid weer een stapje vooruit brengen, is niet tegen te houden.

Dit weten, deze zekerheid en ons geloof in de zuiverheid van onze zaak sterken ons in den strijd; wij kunnen rustig overtuigd zijn, dat onze overwinning onafwijsbaar zeker is.

Laster en vervolging kan de komst van het nieuwe hoogstens een weinig vertragen, tegenhouden echter nooit.

Laat ons daarom onze tegenstanders maar niet te hard vallen: ook zij vervullen een historische roeping! De geschiedenis toch bewijst ons, dat er altijd strijders moeten zijn voor een verloren zaak, voor een ondergaand stelsel. Zij mogen en kùnnen niet anders, laat ons dit steeds bedenken.

En wij, wij moeten dankbaar zijn voor onzen strijd, dankbaar, dat wij dien mogen strijden, dankbaar ook, omdat deze strijd ons staalt en loutert. Hij is goed en noodig voor ons om ons sterk en geschikt te maken om straks onze Roeping in de geschiedenis naar behooren te vervullen.

Het staat vast, dat onze tegenstanders thans wind zaaien. Door den storm, dien zij zelven ontketenen, zullen zij echter onverbiddellijk worden weggevaagd.

Echter mag ik niet nalaten er met klem den nadruk op te vestigen, dat hetgeen wij nu meemaken van de zijde der huidige machthebbers nòg niet de strijd is, waarop ik hierboven het oog had. Wat nu gebeurt zijn nog slechts plagerijen, als ge wilt: pesterijen. De werkelijke onderdrukking en vervolging moeten nog komen, daar moeten wij op rekenen!

Bewaren wij dus onze kracht, onze strijdlust voor dien tijd, zorgen wij ervoor dan nog frisch en sterk te staan. Laten wij oppassen, dat men ons niet uitput door de tegenwoordige actie tegen ons.

Straks, als de storm werkelijk losbarst, zullen wij onze kracht, onze bezielende overtuiging zeer noodig hebben. Laat dus reeds thans een ieder zichzelve beproeven of hij (of zij) daartegen bestand zal zijn.

Hij, die aan zijn vermogen om vol te houden mocht twijfelen, trede nu nog terug. Aanstonds als het werkelijk hard zal toegaan, als werkelijk de onderdrukking begint, kunnen alleen de sterken, de onwrikbaren stand houden. Alleen zij, die door innerlijke kracht en overtuiging geschraagd worden, kunnen ten einde toe volharden. Mogen het er velen zijn, van wie gezegd kan worden, dat hun geloof — want dit geldt ook hier — bergen kan verzetten.

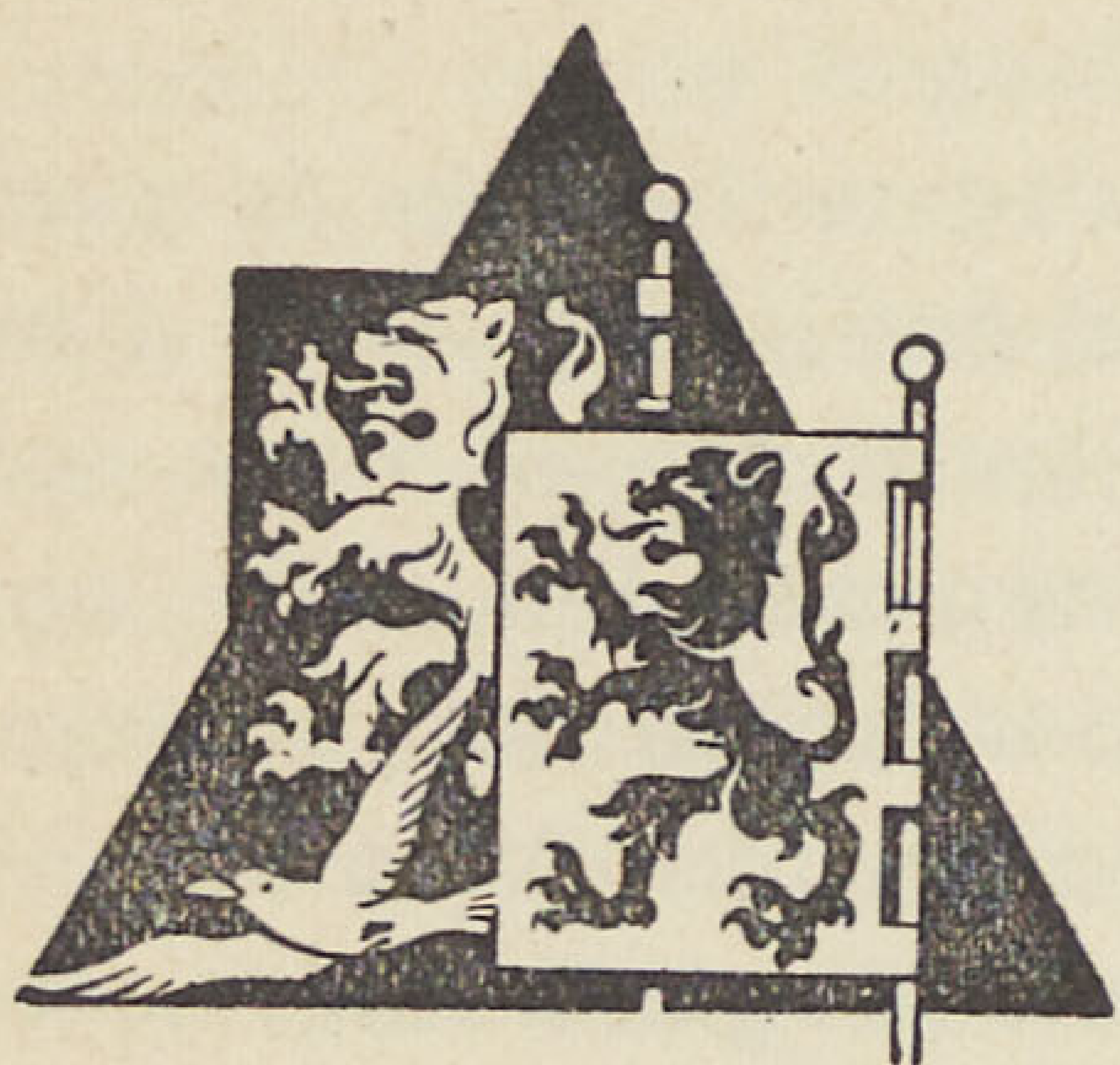
Ten slotte, gij, die zult volhouden ten einde toe, weest

trotsch op een strijd voor het groote en goede, weest er fier op, dat gij er aan moogt medewerken de wereld een ander, een beter aanschijn te geven.

KELTO

Noot van den Opstelraad:

Bovenstaand artikel dateert nog van voor den 10en Mei, toen de catastrophe over ons volk kwam. De N.S.B. heeft toen aan den lijve ondervonden, wat vervolging is. Maar, terwijl nu de vervolgers veelal niets beters weten te vertellen, dan dat de tijden boos zijn (toen ze boos waren, zongen zij hosiannah's op de democratie en hare leiders en trawanten en vetpotten) — zien de vervolgden het morgenrood van een nieuwen dag. En zoo ervaren wij opnieuw de waarheid van een bijbelwoord, dat de verdrukking volharding wekt en de volharding karakter, en karakter bant de blooheid en is verstandig in de hoop en.... de hoop wordt niet beschaamd!

Voorgedragen door kam. Van Hees op de functionarissenbijeenkomst te Utrecht:

Met dansmuziek en preeken ging een wereld onder,
maar aan de Grebbe en de Leye kiemt jong zaat....
Zoovelen stormden in den strijd voor vreemden haat
en voelen voor een vreemden waan. Wij leefden zonder.

Fier groeten wij de graven van wie zijn gevallen:
een ban ten offer van ontaarde eigenbaat.
Maar in ons oor weerklinkt nog het geschreeuw van allen
die schuldig blijven aan het werkelijk verraad!

Zwijgend gaan wij voorbij aan oude monumenten,
en heil'ge huizen, die van God verlaten staan.
Wij mogen rechtop langs dit zwart verleden gaan,
de handen rein van vuil en broederbloed en centen....

Gereed tot werken en de jeugd tot werk te leiden,
— hier valt terwille van het goud geen Dietscher meer! —
beloven wij op ons beproefde woord van eer:
Wij blijven op den voorpost van jong Dietschland strijden!

J. van Kersbergen

Vrouwenkiesrecht

(8e vervolg)

Niet alleen ter wille van de zaak zelf is school-ont-lading een dringende eisch des tijds — zij is ook noodzakelijk ten aanzien van nog veel grootere waarden dan verstandelijke bevrijding. In 't kort kan de nieuwe schoolstijl gekarakteriseerd worden als volgt:

Verstandsontwikkeling — ja. Echter niet meer onder zenuwsloopende geheugen-afstomping, maar door aankweeking van kwiekheid in het gebruik van wat de technische evolutie ons nu eenmaal opdringt.

In den vrijgekomen tijd en met de opgefrischte vatbaarheid voor andersoortige inspanning: 1e. lichaamsoefening in karakterstalenden sportvorm — 2e. gemeenschapsbevordering in nationale richting — 3e. zedelijk-religieuze instelling van de eenheids-school (het speciale godsdienst-onderwijs blijve aan de kerkelijkheid overgelaten).

Van de dingen, die aldus op voorziening liggen te wachten, zij in de eerste plaats gewezen op de lichaamsoefening. Hoe ons oorspronkelijk zoo stoere volk van boeren en visschers, kramers en wereldverkenners aan lager wal is geraakt, blijkt al zeer duidelijk uit een krantbericht (Het Nationale Dagblad van 16 Jan. 1940), dat onder 't hoofd „Democratie en volkskracht" vermeldt, hoe in de gemeente Leiden in 't jaar 1938 van het aantal ingeschrevenen voor den dienstplicht 46½ pCt. voor goed ongeschikt moest verklaard worden voor den militairen dienst. Bijna de helft! Van de 634 jonge mannen 295 onvolwaardige burgers! Te slap, te gebrekkig voor het volle burgerschap! Kan zulk een volk zijn zelfstandigheid nog waard zijn? En wat te zeggen van een staatsbewind, dat in zijn (want door de Wet geregeld) opvoedingsinstituut zijn eigen voortbestaan, zijn eigen toekomst ondermijnt?

Het is alles zoo krukkig geworden en zoo zoetelijk. Zou er wel één democratisch land ter wereld zijn, waar de medische zorg voor zwakken en gebrekkigen tot een zoo hoog peil is

opgevoerd als Nederland? Oplappen, bijspijkeren, vertroetelen van misdeelden — steun! gratis klinieken! geëxalteerd hulpbetoon aan uitgewekenen!.... Maar: het „ruim baan voor de sterken en de begaafden" klinkt den benauwden burger als een onrecht en een dreigement in de ooren, of brengt angstige beroering in onbeduidende kringen, waar sukkelige zoontjes het van de alle beroepen en standen doorziekende kruiwagenmentaliteit moeten hebben.

Hoe die krukkigheid in alle richtingen den tijdgeest bepaalt, komt wel heel sterk uit in de kunst, dien blinkenden spiegel des tijds. De voorkeur van onze hedendaagsche schilders en schrijvers voor het ziekelijke, het minderwaardige, het abnormale — hun pogen om perversiteiten tot artistieke enormiteiten te verheffen, wekt reeds lang den afkeer en de verontwaardiging van hen, die het vooze van dit „l' art l' art" beseffen, en de schoonheid vóór alles liefhebben in wat gaaf, gezond en sterk is.

De geschiedenis vermeldt gevallen van een gebrekkig lichaam, waarin een groote geest woonde, dat is waar — echter geen vòlk is bekend, dat waarlijk groot was en tegelijk voor een aanzienlijk deel bestond uit lichamelijke stumpers. Het „mens sana in corpore sano" moge dan niet altijd opgaan voor den enkeling — voor een volk is het een beginsel van uiterst vitale beteekenis.

Van de in drie rubrieken te groepeeren zielsvermogens van den mensch heeft het verstand meer dan een eeuw lang op den voorgrond gestaan, en de andere functies: den wil (het karakter) en het gevoel (de godsverbonden gezondheid) naar achteren gedrongen.

De enkele helderzienden, die in den geestelijken maalstroom van onze dagen er in slagen het hoofd boven de verwaterde massa uit te houden, weten hoe het onder den intellectualistischen druk atropisch geworden karakter slechts gered kan worden bij frissche volksche ontplooiïng. En het is eigenlijk overbodig, nog weer eens breed uit te meten de voordeelen verbonden aan de jeugdsport. Zoo lang reeds is gebleken, hoe de zelftucht en daarmede de innerlijke vrijheid wordt bevorderd door aantrekkelijke rhythmische regelmaat — hoe het zelfvertrouwen wordt aangekweekt door de bewustwording van kracht en behendigheid — de arbeidslust door den krachtiger

wordenden bloedstroom — de volharding door de ervaring van het in taai volhouden veroverde succes — de ondernemingslust door de verhoogde levensvreugde — de soberheid door de noodzaak van tegenwoordigheid van geest — de trouw door de vanzelfsprekende kameraadschappelijke aansluiting — de hulpvaardigheid door het gedeelde gevaar — de bescheidenheid door het getuige zijn van anderer prestaties — het verantwoordelijkheidsgevoel door de veeleischende toeren in groepsverband — de levensblijheid door de systematische voldoening aan gezonde eischen van het jonge lichaam — het plichtsgevoel door de ernstig gevorderde inspanning — de gemeenschapszin door het in onderlinge afhankelijkheid gedeelde opfleurende leven......

De jonge emancipatie-bewegingen van den arbeider en de vrouw verbaasden in haar onweerstaanbaren stormloop de wereld met een verloren gewaande kameraadschappelijke aaneengeslotenheid. Het liberale atomisme moest het daarbij onherroepelijk afleggen. In den roes van het succes raakte de jonggeboren solidariteit echter de kluts kwijt (het zijn sterke beenen die de weelde kunnen dragen) — zij bleef steken in het partijslop, verloor daarmee haar beteekenis als opbouwend zedelijk element in de samenleving en werd een sluwe opportunisten-figuur, die van karakterlooze voosheid druipt.

In de grenzenlooze bitterheid van den aanvankelijken strijd, in het aangezicht van de hemeltergende welvaartsverschillen, was in menig strijdershart het godsvertrouwen als ondeugdelijk en verraderlijk ter zijde geschoven. De opdagende successen versterkten de vechters in hun zelfverheffing, zooals reeds eerder geschied was in hoogeren humanistischen kring. Een misselijke parvenu-achtige zelfverheerlijking overwoekerde de diepere waarachtige gezindheid der ziel. Wat zich in den strijd der meeningen staande trachtte te houden met de overgeleverde waardigheid, werd hoonend neergetrokken naar eigen vlak peil: godsdienst, vorstentraditie, heldengrootheid, gezag, tucht, sleepten door de modder (le ridicule tue!).

Nergens misschien voltrok zich dit proces zoo hevig en onbeschaamd als in de kringen van de openbare onderwijzers. Als de schrandersten uit arme gezinnen voor het meerendeel voortgekomen uit het lijdende en strijdende proletariaat, bezetten zij belangrijke leidersposten bij den opmarsch van

den vierden stand. Hun humanistische, anti-religieuze, propagandistische partijgeest doortrok met zijn giftigen adem de openbare school, die zij ongehinderd verpolitiekten in hùn richting. Totdat de openbare onderwijzer er niet meer scheen te zijn voor de school, maar de openbare school voor den onderwijzer.

Wat dit in 't bijzonder beteekent voor de kansen eener schoolhervorming, moge belicht worden door een verwijzing naar het lijdelijk verzet, door den sociaal-democratisch gezinden onderwijzersbond geboden aan een prijzenswaardige poging van den Staat om eindelijk eens de lichaamsoefening op te trekken uit haar stiefmoederlijke leerplan-bedeeling. Bij gebrek aan geschikte medewerking uit onderwijzerskringen belastte de Regeering de legerleiding met de organisatie. De openbare onderwijzer, die daarin zag een aantasting van zijn met moeite veilig gestelde positie, wist zich niet vrij te maken uit het heilig huisje van zijn eigenbelang — en ofschoon de noodzakelijkheid, ja de onvermijdelijkheid van staatsinmenging in het oog sprong bij ieder die het belang van de jeugd voorop plaatste, decreteerde de machtige Bond onthouding van steun aan de bemoeienissen van den Staat; met het gevolg dat de berg van hooger-hand een muis baarde.... en de verkommerende jeugd voor een groot deel verstoken blijft van physieke ontplooiing. De egoïstische partij-solidariteit speelde den dienenden gemeenschapszin een leelijke poets.

Erger dan het in cijfers te controleeren verval van lichamelijke kracht in het Nederlandsche volk, is de op elk punt van den tijd en de ruimte voelbare aftakeling van den geest. Ook hier staat het openbaar onderwijs schuldig.

De poort tot het onderwijzersschap staat wagenwijd open voor ieder, die aan de eenvoudige, uitsluitend verstandelijke examen-eischen voldoet. Naar karakter, naar volkschen zin, naar een besef van godsverbondenheid wordt geen onderzoek gedaan; aan de eischen der moraal wordt een ieder geacht te voldoen, die geen rechterlijk vonnis te zijnen laste heeft. Bij benoemingen worden inlichtingen verstrekt omtrent de persoonlijke bruikbaarheid van den sollicitant; zijn lichamelijke gezondheid, zijn leefwijze, zijn lesvaardigheid, zijn volkstrouw passeeren vluchtig de revue — maar de kruiwagen-politiek van de democratische machthebbers is niet kieskeurig: partij-

politieke meeningen en -prestaties zijn gewoonlijk de beslissende factoren. Er zijn weinig gelegenheden, waarbij de kleinzielige verdeeldheid van het Nederlandsche volk op zoo weerzinwekkende manier, haar heksen-sabbath viert als een onderwijzersbenoeming voor de overheidsschool. Het kinderbelang, de toekomst van het volk, wordt er aan flarden gescheurd.

Weliswaar staat de onderwijzer voor de klas al in een glazen kast, maar in onze verpolitiekte schoolwereld is het zoo goed als ondoenlijk om ongeschikt gebleken leerkrachten naar buiten te werken. De positie van den democratischen onderwijzer is vrijwel onaantastbaar.

Toch — hoezeer ook het verstand het moeilijke van het schoolgeval doorziet, het krijgt hulp van de zijde die zich nooit laat ontmoedigen: het is het rotsvaste geloof in den goeden aanleg van ons volk, gesteund door ervaringen uit kleineren kring: tegenover de treurige houding bij het openbaar onderwijs staat de schitterende prestatie, indertijd onder leiding van Abraham Kuyper geleverd door den onderwijzer bij het bijzonder Christelijk onderwijs, die jaren van geldnood en achteruitzetting en hoon trotseerde in zijn blakenden ijver voor de goede zaak, die hij te dienen verkozen had; zijn offerzin doet den moedeloozen beschouwer van den karakter-nedergang bij zoovelen, weer een licht opgaan als van de Ster in het Oosten, die de geboorte van een nieuwe levensopvatting verkondigde. Ook de Katholieke School bezit in haar geestelijk onderwijs-personeel bedienaren, die de zaak weten te plaatsen boven eigen persoon (al missen zij in hun wereld-vreemdheid en in hun internationaal-kerkelijk streven de „conditio-sine-qua-non" der volkschheid).

In diepe lagen van ons volk schuilen geestelijke krachten van groote waarde; het is de taak van onzen tijd ze mobiel te maken en samen te schikken tot het legioen, dat ons volk eendrachtig zal opvoeren tot het naast-volgende, vlak voor onze voeten liggende ontwikkelingspeil.

In tijden van geweld was het bindmiddel, dat de horde aaneensnoerde, de tyrannie van den aanvoerder; het was een slavenverhouding. Later verzachtten de toestanden tot een mildere saamhoorigheid van den monarch met zijn onderdanen. Toen ook dit verband ging kraken, trachtten de „verlichte

despoten" het oude stelsel van den ondergang te redden door de onderzaten te promoveeren tot rechtspersonen. De poging mislukte, de Fransche revolutie brak alle banden.

Deze onstuimige reactie op de eeuwenlange geweldsverhoudingen was echter in haar felheid onbekwaam om iets anders in het leven te roepen dan een kunstmatige, een anorganische regeermethode: uit stroomen bloeds verrees de macht van het wezenlooze, redelooze getal, van de helft-plus-één. Een nieuw soort enkeling kreeg dus de macht, een tamelijk zinloos uit de massa naar buiten spattend individu, wien bij een telkens wisselende getalsverhouding de beslissing over de gewichtigste volksbelangen in den schoot wordt geworpen. Is die eenling verhinderd bij de stemming tegenwoordig te zijn, zooals bijv. het geval was bij de stemming over de leerplichtwet (was het niet de heer Van Asch van Wijk, die den dag tevoren zijn been brak en aan het bed gekluisterd werd?), dan slaat opeens de „volkswil" om naar den overkant. En zoo schommelt op de democratische weegschaal de naald in het huisje altijd maar weifelend van de eene zijde naar de andere, tot schade van het algemeen belang, dat in onzen jachtenden strijd om het volksbestaan, minder dan ooit, halfheid verdraagt.

Blijft de meerderheid niet bij één stem, maar bestaat zij uit verscheidene eenheden, dàn eerst recht vervloeit de toch al zoo verwaterde verantwoordelijkheid, in volkomen lauwheid, naar alle kanten in het ijle. En het doode onaandoenlijke getal regeert ongestoord verder.

Hoe anders, wanneer in hechte stamverbondenheid, in bodemdiep volksch vertrouwen, den Leider het lot in handen wordt gelegd, zooals de kloeke Germaan dat deed, als hij den voorste in den strijd, den vorst, op het schild hief.

Een tijdlang heeft die kiem versterking gekregen door de 19e eeuwsche arbeidersbeweging, die haar in de vakbonden als „solidariteit" tot nieuw leven riep; maar die eerste sociale stormmarsch is in de partijen-democratie doodgeloopen. Een nieuwe golf van verzet tegen de inmiddels tot wereldheerschappij uitgegroeide geldmacht breekt zich baan — een krachtiger sociale kernvorming, die àlle volksgenooten zonder onderscheid van beroepsstand of kerk in zich opneemt, is in bruisende opkomst.

Zou de openbare onderwijzer zóó in zijn heerschzuchtig-

berekenenden Bond verstrikt zitten, dat hij doof blijft voor de roepstem van zijn beter „ik"? Nu de brand der partij-politieke hartstochten reeds lekt aan ons volksbestaan? Het kan niet waar zijn. In den hedendaagschen reuzenstrijd tusschen de titanische wereldmachten: arbeid en goud, gevoerd met economische en politieke wapenen en moorddadig geweld, leert ieder oprecht vaderlander zijn plicht onderkennen. En de overwinning zal zijn aan die bodem-verbonden, bloed en zielsverwante volkeren, die het onzalige gedobbel om de formule ½x + 1 als hunner onwaardig verwerpen, en wier gemeenschapszin alle strijdmotieven van den volkswil aanéénsmeedt tot één onaantastbare phalanx.

Het is Mussert, die in zijn schematische voorstelling van den opbouw van het onderwijs den verdorden gemeenschapsgeest uit de verwaarloozing terughaalt en voor het voetlicht plaatst. Als „gemeenschapsonderwijs" prijkt de nieuwe gezindheid naast het lager vakonderwijs onder de leerstof voor de jeugd van veertien tot achttien jaar, die ingedeeld wordt in de handen-arbeidsafdeeling, welke parallel loopt aan het wetenschappelijke voortgezet-onderwijs aan mulo-, middelbare en voorbereidend-hoogere scholen. Waar dus de veertienjarige klassegenooten na een achtjarigen samen-doorgemaakten leertijd uit elkaar zwermen naar de werkplaatsen van verschillende ambachten en beroepen, wordt in het leervak „gemeenschap" het oude schoolverband in leven gehouden, door een onderricht, dat de schooltaak: voorbereiding tot het staatsburgerschap, in eenheidsbeleving tot eind-vervulling brengt.

Naar twee kanten kan het nieuwe leervak gericht worden: het kan een gééstelijke samensmelting bewerkstelligen tot het hoogere volksdom — en het kan een práctisch éénheidsstreven inhouden met den onderscheiden lageren vakarbeid der leerlingen.

Om met het eerste, met het fundamenteele (want uit de gronden der peinzende en scheppende ziel oprijzende) deel te beginnen: in het middelpunt zal de geschiedenis staan, de vaderlandsche geschiedenis, het vak, dat nog maar weinig jaren geleden op de nominatie stond om te verdwijnen van den lesrooster, onder druk van den toenmaligen egalisatie-geest, die menschen en volken op de onnatuurlijkste manier over één kam trachtte te scheren en voorts samen te lijmen tot één

kunstmatigen klonter — toen heldenvereering met hoon werd afgemaakt, toen slapheid en ziekelijkheid met weeke meewarigheid werd overstreken en verdoezeld, toen de bandelooze drift als gelijkgerechtigde werd ingeschakeld in de maatschappelijke zeden-orde — toen het vaderland als waardelooze antiquiteit met een onverschillig lachje in den hoek werd geschoven.

De geschiedenis zal herleven; in voordrachten over heldenfiguren en grootsche historische momenten, waarin de volkskracht geschilderd kan worden in haar meest navolgenswaardigen ideëelen zin. In levendige schetsen van karakteristieke tijdkringen zal de inrichting en de huishouding van de Staten met al haar deugden en gebreken de burger-waardeering voor de bestaande rechtsorde in gezonde banen leiden. En de opgeveerde volksgemeenschap zal uitdrukking en versterking vinden in tezamen beoefende kunst: tooneel-opvoeringen, schoolorkesten, zangkoren, reidans, letterkundige voordrachten zullen den geest opvoeren tot een telkens weer nieuwe levensvreugde.

Het spreekt vanzelf, dat tezamen beoefende gymnastiek en sport en het kameraadschappelijke kampleven in dit maatschappij- en gezelschapsleven als integreerend deel zal opgenomen worden.

Wat het daden-gedeelte van het nieuwe leervak (gemeenschaps-onderwijs) betreft, dus de samenkoppeling van de opvoeding tot gemeenschapsdienst met de lagere vakopleiding, worde ook hier weer volstaan met een vluchtige verwijzing naar mogelijkheden van wisselwerking tusschen den schoolschen vakarbeid en het gemeenschapswerk.

Ten eerste zou te onderzoeken zijn of de combinatie dienstbaar gemaakt zou kunnen worden aan een landsgezinsdienst als aanloop tot den lateren arbeidsdienst. De jongens zouden in een woningzorg, de meisjes in een kook- en huishouddienst als aankomende hulp ingezet kunnen worden. Er is in elk gezin weleens kleine bijstand noodig, waarvoor men geen vakmenschen oproept en die toch een zekere bedrevenheid vereischt. Ieder kent die kleinigheden, waarmee de drukke huismoeder zoo onthand kan zitten: kleine reparaties, handreiking in het tuintje, bij den kerstboom......

(De Duitscher gaat in den noodtoestand van deze dagen

verder: theoretisch en practisch gaat een groot deel van de leiding der gevorderde jeugd den oorlogskant uit. Zie o.a. Het Nationale Dagblad van 19 Febr. 1940).

Ten tweede kunnen geslaagde leerling-werkstukken op jeugdmarkten dienstbaar gemaakt worden aan een der meest populaire maatschappelijke steun-bewegingen: de winterhulp.

Voorts breide zich de schoolgemeenschap geleidelijk verder uit tot patronaten van de oudere leerlingen over de jongeren derzelfde school, die in de vakopleiding verspreid, dus in losser verband, gaan arbeiden. Het „geen dag zonder een goede daad" zou als aanmoedigend en controleerend beginsel waarde hebben.

Ook eerste hulp bij ongelukken en verdere diensten op den openbaren weg (bij brand, bij verduisteringsproeven e.d.) zouden in de practici onder de jeugdige vaderlanders de natuurlijke neiging tot hulpbetoon in goede banen kunnen leiden, al was het alleen maar ter voorkoming van ergerlijke straatschenderij, waartoe een verdoolde vrijheidszin en een miskende aanpaklust zoo dikwijls voeren. Een onderlinge politiedienst zou wonderen uitrichten; het arbiterschap in schoolconflicten zou het vechtsbesef ten goede komen. Kennis van de regels van het verkeer en van behoorlijke omgangsvormen moeten een beschaafde houding van het straatpubliek tot een algemeen geestelijk volksbezit maken.

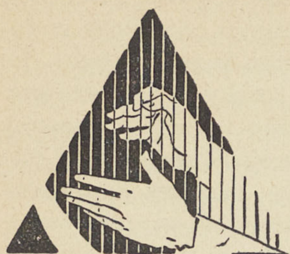
Er zij hier nogmaals aan herinnerd, dat een opsomming als de bovenstaande slechts ruw gekozen mogelijkheden betreft van een zaak, waarvan de verwerkelijking een zeer nauwgezet en methodisch opgemaakt bestek vereischt, en een zeer geëigende sfeer. De gemeenschapszin doortrekt de nationaal-socialistische levenshouding en de school der toekomst als de zuurdeesem ons dagelijksch brood. Een bundeling en ordening buiten verband met de levende allesbezielende doorgisting is een onding.

Aan de beknoptheid, inhaerent aan een „schematische voorstelling", moet toegeschreven worden, dat de vermelding van gemeenschapsonderwijs uitsluitend geschiedt in de afdeeling van lager vakonderwijs. Het is van-zelf-sprekend, dat het ook inbegrepen is in het lesprogram van het meer wetenschappelijk voorbereidend onderwijs. De M.U.L.O.-ers, de H.B.S.-ers en gymnasiasten, die later als voormannen steun en leiding hebben

te geven aan den handenarbeid, zullen reeds in hun ontwikkelings-periode gelegenheid krijgen practisch in te groeien in de sfeer, die zij later theoretisch te overzien krijgen. Opdat de arbeidsgemeenschap tusschen hoofd en hand van den aanvang af duidelijk wordt, zal een deel van den schooltijd gewijd worden aan het hospiteeren in een werkplaatsomgeving, die strookt met aanleg en toekomstplannen van den betrokken leerling. Hierop kan later in den arbeidsdienst voortgebouwd worden. Vooral nu in den huidigen oorlog de felle duivelsche tegenstelling van zwoegenden arbeid en protsig bezit wellicht volksgewijze zal uitgevochten worden tusschen proletarische staten en verzadigde wereldrijken, nu is een scheiding tusschen „hoogeren" en „lageren" aanleg minder dan ooit op haar plaats. Het gemeenschappelijke tusschen beide categorieën, haar polariteit, worde der jeugd van den grond op ingeprent als een godsgeboden scheppingsgrootheid.

Ook deze zijde van het paedagogische toekomstbeeld wordt hier niet dan in een vluchtige flits belicht. Wie reeds nu de steken zou willen uitzetten voor een uitgewerkt ontwerp, zou zich kunnen spiegelen aan de groote voortrekkers om ons heen; onze volksche zin drukke evenwel een diep-eigen Nederlandschen stempel op — wat op geen overwegende bezwaren zou afstuiten, want proefnemingen in moderne richting hebben hier te lande reeds een aanmerkelijke speciale vak-literatuur doen ontstaan, waaruit kostelijke ervaringswenken ons toevloeien.

De christelijke naastenliefde doorademt de gansche menschheid — het sociaal-democratische gevoel van solidariteit is die goddelijke huivering met een venijnig kleinburgerlijk soort van menschenmin gaan doorkruisen. De hier gepropageerde hoogere gemeenschapsidee is een krachtige stoot naar christelijk herstel zij trekt de verdwaalde solidariteit uit de partijverwikkelingen terug en slaat den beschermenden arm om het grootere verband, om volk en vaderland. Die zich nieuw ontplooiende idee leidt naar den rechten weg: de politieke zielsberoering, welke, in bloed en bodem volksche verdichting verleent aan de groot-menschelijke liefdeleer van den nederigen timmermanszoon uit Nazareth.

Musserts Trommelaars

Wien 't Dietsche bloed in d' ad'ren slaat
van vreemde smetten vrij,
Dien roep ik op: Kom kameraad,
jouw plaats is hier, naast mij.
Wij vechten voor een nieuwen staat;
het teeken geeft de tijd.
Wij bannen uit de standenhaat
en ongerechtigheid.

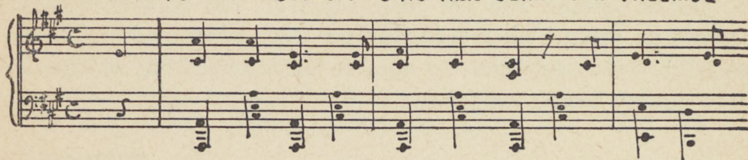
Wij zetten 't oude schip weer haaksch
aan bank en klip voorbij!
Wij houden zee, wij blijven waaksch
in nacht en tegentij.
Wij zullen Nederlanders zijn
met Gods stem in ons hart
Een heerlijk heir van kerels zijn
die neerslaan wie hen tart.

Wij drijven uit de wisselaars,
de sjachraars en hun soort!
Bedillende bedisselaars
wij ranslen hen eens voort.
Vooruit! de LEIDER gaat ons voor
laat los gemak en sleur
Hij zette in - WIJ ZETTEN DOOR!
WIJ BREKEN DE TERREUR!
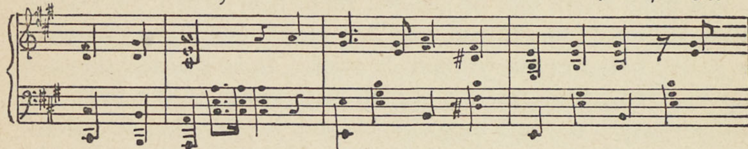
Musserts Trommelaars

Jaap van Kersbergen. Hans de Boer

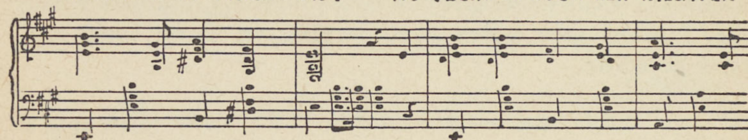
WIEN 'T DIETSCHE BLOED IN D'AD'REN SLAAT VAN VREEMDE

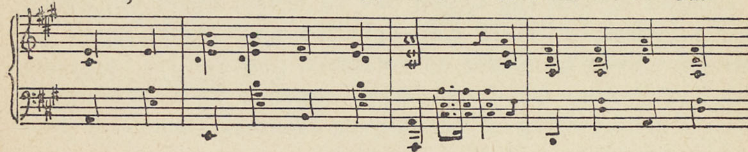
SMETTEN VRIJ, DIEN ROEP IK OP: KOM KAMERAAD, JOUW
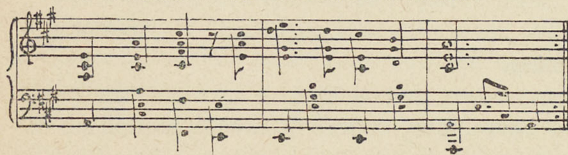

PLAATS IS HIER NAAST MIJ. WIJ VECHTEN VOOR EEN NIEUWEN

STAAT; HET TEEKEN GEEFT DE TIJD. WIJ BANNEN UIT DEN

STANDENHAAT EN ONGERECHTIGHEID

Lichaams-oefeningen

Oefening 1

We zetten ons op den grond met opgetrokken knieën, de armen om de beenen, de kin op de knieën, dus de rug rond. Nu snel de beenen strekken, tegelijkertijd den rug strekken, terwijl de armen krachtig schuin omhoog gezwaaid worden. De armen moeten zóó ver naar achteren, dat ze niet verder kunnen en vanzelf weer terugveeren. Deze oefening zoo losjes mogelijk doen, dus niet de spieren te krampachtig spannen. 20× in snel tempo herhalen.

Oefening 2

Wij gaan zitten met de beenen recht naar voren. De voeten tillen wij nu ± 10—15 c.m. van den grond. Om niet achterover te vallen balanceeren wij met de armen. Door kleine rukkende bewegingen probeeren wij ons nu naar voren te bewegen. De beenen mag u zooveel mogelijk buigen, ja spartelen of anderszins, mits zij den grond niet raken, ditzelfde geldt voor de armen. Dit is een buitengewoon zware oefening, wanneer u zich plm. 1 meter naar voren kunt verplaatsen, is dit reeds een heele prestatie.

Oefening 3

Hierbij een buikspieroefening.

Languit op den rug liggen met de armen onder het hoofd. Beide beenen ± 10-15 c.m. opheffen doch denkt eraan de beenen blijven bij elkaar en volkomen gestrekt. Nu langzaam een heel grooten cirkel met beide beenen in de lucht beschrijven. U m o e t rustig en diep blijven ademhalen anders is deze oefening nutteloos. ± 10× herhalen.

Oefening 4

Een springoefening.

Wij gaan in den looppas met rustigen langen pas. Na 5 à 6 schreden krachtig opspringen, onderwijl beenen sluiten en de armen zoo hoog mogelijk boven het hoofd zwaaien. Doet u maar net of u een voorwerp hetwelk buiten uw bereik boven

uw hoofd is opgehangen wilt aanraken! ± 10× herhalen. Door deze oefening rekken wij lichaam en spieren goed uit.

Oefening 5

In gehurkte houding op den grond gaan zitten, de handen dicht bij de voeten op den grond zetten. Nu krachtig de beenen strekken, doch de vingertoppen op den grond houden. ± 20× herhalen. Wanneer deze oefening te zwaar is, kunt u het ook als volgt doen:

Hoog op de teenen gaan staan en de armen zoo hoog mogelijk boven het hoofd, nu de romp voorwaarts buigen en de vingertoppen voor de voeten op den grond brengen, de beenen gestrekt houden. 20× herhalen.

Oefening 6

Gestrekt op den grond liggen, armen in de zijden; nu de beenen gestrekt omhoog brengen, tot zij verticaal staan. Wij rusten nu op de schouders. Nu één been door laten zakken tot het niet verder kan; denkt er vooral aan het andere been gestrekt omhoog te laten wijzen. Deze oefening 5× rechts en 5× links herhalen.

Oefening 7

Een lenigmakende oefening bij uitnemendheid.

Wij gaan met gespreide beenen staan en brengen de handen achter het hoofd. Nu de romp voorover laten vallen. Door lichtveerende bewegingen probeeren, steeds dieper te komen. Doet u deze oefening in het begin niet ál te enthousiast; u krijgt er tóch wel spierpijn van.

Oefening 8

Deze oefening moeten wij met tweeën uitvoeren.

Wij gaan met de ruggen naar elkaar toe staan, de ellebogen in elkaar haken. Nu beurtelings een van beiden van den grond trekken, terwijl degene die van den grond getrokken wordt de knieën omhoog brengt. Wanneer dit goed gaat, maken wij de oefening veel zwaarder door inplaats van de ellebogen in elkaar te haken, de handen vast te houden.

Oefening 9

Een oefening om de borstkas wijder te maken.

Wij sluiten de hielen en strekken de armen zijwaarts, nu de armen zoover mogelijk achteruit brengen en weer terug. 25× herhalen.

Oefening 10

Op den grond knielen, het voorhoofd naar den grond brengen, de armen achterwaarts omhoog brengen. Nu het lichaam met een ruk strekken, terwijl de armen doorzwaaien, dan voorwaarts hoog. Het lijkt ingewikkeld, doch het is heel eenvoudig, probeert u het maar.

Oefening 11

Weer een roloefening.

Wij gaan zitten met gestrekte beenen, nu de armen naar voren brengen, de teenen stevig beetpakken, daarna snel achterover rollen; de beenen en armen over het hoofd brengen tot de voeten den grond raken. 10× herhalen; laat vooral de voeten niet los.

W. W.